

„Protiteroristické“ cvičení a naše připravenost

Mgr. Libor Stejskal

V noci ze čtvrtka na pátek 22.-23. září 2005 proběhlo dopředu avizované cvičení integrovaného záchranného systému, simulující synchronizovaný teroristický útok a jeho zvládnutí ve třech různých formách – výbuch nálože v metru na Náměstí Republiky, totéž ve vlaku u Kralup nad Vltavou a policejní zásah při hrozbě výbuchu na Nádraží Holešovice.

Akce se dočkala značného mediálního zájmu, patrně i díky výrazně angažovanému postoji premiéra Jiřího Paroubka. Novináři jsou vnímaví vůči scénám ve stylu akčních filmů, a tak většina referencí nešetřila slovy uznání. Objevily se i výtky, především k okázalé přítomnosti premiéra a jeho suity, dále k údajně příliš klidnému tempu záchrannářů na místě, a také k podmínkám, za nichž se cvičení konalo (zvláště k hustotě dopravy v nočních hodinách).

K explozi v metru došlo pár minut po 1. hodině ranní a první vozidla Hasičského záchranného sboru ČR (HZS ČR) dorazila ke stanici během pěti minut. Velmi rychle – přinejmenším podle subjektivního dojmu – postupně přijížděly další hasičské jednotky a vozidla Zdravotnické záchranné služby hlavního města Prahy. Údajně už v prvních minutách se do oblasti soustředilo na osmdesát policistů, aby provedli uzavření a ostrahu prostoru.

Deset minut po výbuchu se do podzemí vydala skupina průzkumníků HZS v ochranných oblecích a s detektory, aby zjistili možné zamoření. V šeru nástupiště se zničenou soupravou, ležícími, sténajícími a klátícími se postavami se tedy nejprve dlouhé minuty pohybovali tito průzkumníci ve skafandrech a s přístroji. O zraněné se přirozeně nemohli nijak starat.

Teprve po provedeném měření se v 1:22, což znamená 17 nebo 18 minut po explozi, do podzemí vydává první velká skupina hasičů s dýchacími přístroji, nosítky a vyprošťovacím náradím. Za nimi do podzemí nastoupila – 20 až 25 minut po výbuchu – podobně početná skupina zdravotnických záchranářů.

První dojem, který se laickému pozorovateli neodbytně a intuitivně nabízí, patrně musel být ten, že trvá nesnesitelně dlouho, než k postiženým raněným a umírajícím lidem dorazí skutečná pomoc. Zasahující záchranáři se pohybují překvapivě klidně a tiše, nikdo nekřičí, nerozdává dramaticky hlasité rozkazy. Tyto pocity jsou však velmi zrádné. Naše představy, jak „to má vypadat“, jsou přece formovány hlavně akčními a katastrofickými filmy. Narazili na to i přítomní novináři a odpověď byla nekompromisní. Zkušenosti z poslední doby (např. z 11. září 2001) jasně ukazují, že snaha dostat se k postiženým co nejrychleji a pokud možno okamžitě jim poskytnout pomoc bývá velmi nebezpečná a ve výsledku kontraproduktivní. Odvaha a ochota riskovat záchranáře samozřejmě šlechtí, ale pokud jsou tím ohroženy jejich vlastní životy, může to prudce snížit celkovou efektivitu záchranné operace. Proto se dnes klade takový důraz na zajištění bezpečných podmínek pro práci záchranářů – jejich činnost a úsilí jsou příliš cenné na to, aby se s nimi hazardovalo.

Přibližně půl hodiny po výbuchu se na nástupiště vydává několikačlenná jednotka pořádkové policie, stále ještě za účelem uklidnění situace v zasaženém prostoru. Teprve asi tři čtvrtě hodiny po začátku se na místě objevuje skupina vyšetřovatelů, když ještě chvíli před nimi dorazily dva týmy Státního úřadu pro jadernou bezpečnost (SÚJB).

Je otázkou, zda radiální ohrožení bylo nebo mohlo být dostatečně detekováno průzkumnou skupinou hasičského sboru hned v prvních minutách. Pokud ano, má toto následné měření SÚJB nějaký praktický význam?

Další pochybnost se vtírá nad tím, zda by se hasiči a záchranka mohli v prostoru vestibulu stanice, schodišť a nástupiště pohybovat dostatečně volně a rychle. Není pravděpodobnější, že jak v prvních chvílích po explozi tak po příjezdu záchranářů by po schodištích zoufale pobíhali jak zdraví, tak lehce zranění a šokovaní cestující?

Vybavení nasazených jednotek působilo celkově obstojným dojmem, přestože jednotlivá zařízení a pomůcky byly viditelně rozmanitého stáří a původu, a jak lze předpokládat, na důsledně systematickou modernizaci nejsou peníze. Zdravotnická záchranka se na rozdíl od běžných situací na místo dostavila v přilbách s čelovými svítilnami. Je otázkou, zda tuto výbavu mají v sanitkách stále, anebo ji stihli „vyfasovat“ na stanicích...

K přednostem cvičení patřila snaha o přesvědčivý vzhled alespoň části figurantů. Nalíčená zranění vypadala poměrně výstižně, slabší už to bylo s cedulemi zavěšenými kolem krku. Vizualně působivé bylo zakrývání raněných hliníkovými termofóliemi proti podchlazení, dosud známé spíše z akčních filmů.

Naprosto nefalšovaná pak musela být dřina, kterou záchranka, policisté, ale především hasiči odvedli při evakuaci těžce raněných ze stanice po nefunkčních pohyblivých schodech. Nosítka s různými fixačními matracemi a vaky působila velmi robustně. Každého raněného museli nést čtyři, pět, ale nejčastěji šest záchranářů! Pro lehce raněné pak mají hasiči k dispozici tzv. vyváděcí masky, kdy jeden záchranář může ze své kyslíkové láhve dýchat sám a zároveň druhou masku poskytnout další postižené osobě.

Po 1 hodině a 25 minutách skončila první záchranná fáze zásahu pod velením důstojníka HZS ČR a ten předal prostor veliteli Policie ČR. Vyneseno bylo 24 těžce raněných, 15 mrtvých zůstalo na místě za účelem snazšího vyšetřování události, další desítky figurantů byly ošetřeny a vyvedeny druhou stranou stanice.

Při celkovém hodnocení je třeba přihlídnout k následujícím otázkám a skutečnostem.

Jak realistické byly počty postižených osob? Podle záběrů z nástupiště byly počty figurantů skromné, zvláště těch, kteří neutrpěli vážná zranění. Během odpolední dopravní špičky by počty cestujících v zasaženém prostoru byly patrně vyšší, což by komplikovalo nejen samotné ošetřování, nýbrž především pohyb záchranářů a koordinaci jejich činnosti. Byli by hasiči schopni udržet pořádek sami bez policistů?

Problematictější by v reálné denní době – např. v odpoledních zácpách – byl také rychlý příjezd dostatečného počtu jednotek, aby mohl začít systematický zásah.

Při hodnocení průběhu je také třeba mít na paměti skutečnost, která poněkud zapadla. Zdravotnická záchranná služba hl. m. Prahy totiž nezasahovala v běžném režimu, nýbrž z důvodu cvičení nasadila do služby dvě kompletní směny. To je ovšem zcela absurdní situace, za normálních okolností nepředstavitelná. Ve skutečnosti by sanitek přijelo buď mnohem méně, anebo by služba ve zbytku města byla dočasně ochromena.

Hasičský záchranný sbor ČR se naopak pokusil simulovat reálná opatření k udržení plošné akceschopnosti. Alespoň hypoteticky tak došlo ke stupňovitému nahrazování nasazených jednotek zálohami. Pražské hasiče nasazené při zásahu v metru tak rychle doplnili dobrovolní hasiči a jednotky HZS Středočeského kraje. Kvůli značnému „odčerpání“ sil by jednotky HZS ve středních Čechách byly následně v menší míře doplněny ještě hasiči ze sborů sousedních krajů. Pražské cvičení se tak nepřímou dotklo Integrovaného záchranného systému všech krajů v Čechách.

K zamyšlení vede také poněkud nepřehledná zákonná úprava toho, komu přísluší v té které situaci rozhodovat a velet, kam sahají pravomoci jednotlivých zapojených složek. Podle

zákonů č. 239 o integrovaném záchranném systému a č. 240 o krizovém řízení totiž může velitelská pravomoc teoreticky připadnout hned několika aktérům.

Na závěr si neodpustím poukázat na zcela opomíjený problém: připravenost, či spíše nepřipravenost obyčejných, řadových občanů. Tedy lidí, s nimiž „se počítá“ spíše do role potenciálních obětí. Nikdo netvrdí, že branná výchova tak, jak ji známe z minulosti, může výrazně snížit ztráty v případě teroristického útoku, ale zároveň je zřejmé, že občané České republiky dnes – s výjimkou žáků základních a středních škol – nejsou nijak připravováni na podobná ohrožení, ani informováni o tom, jak by měli správně jednat. Není teď vhodný okamžik zvážit, zda by právě takový zásah, jaký jsme viděli na Náměstí Republiky, ve skutečnosti neprobíhal snadněji a spořádaněji, pokud by všichni občané měli možnost projít krátkým školením nebo aspoň měli k dispozici kvalitní a srozumitelné informace?

Důsledně vzato se nejednalo ani tak o cvičení „protiteroristické“, jako spíše záchranné a havarijní. Přes všechny výhrady k nastaveným parametrům se zdá, že nácvik zvládnutí podobných situací je užitečný. Tato simulace sice není komplexní a úplná, přece jen však zúčastněné významně posouvá do kondice, v níž mohou čelit hrozbě dosud nepoznaného rozsahu.